




Göteborgs  
Stad

# Socialt hållbara städer

RAPPORT FRÅN GÖTEBORGS OCH MALMÖS KONFERENS  
8 OKTOBER 2013





<b>INNEHÅLL</b>	
<b>INLEDNING</b>	<b>3</b>
<b>UTMANINGAR OCH MÖJLIGHETER</b>	<b>4</b>
<b>DET GLOBALA PERSPEKTIVET</b>	<b>5</b>
<b>TEMA 1</b> LEDARSKAP FÖR EN SAMMANHÅLLEN STAD	<b>6</b>
<b>TEMA 2</b> BOENDE OCH CIVILSAMHÄLLET'S VIKTIGA ROLL	<b>10</b>
<b>TEMA 3</b> BARN OCH UNGAS RÄTT TILL UTBILDNING, DELAKTIGHET OCH INFLYTANDE	<b>14</b>
<b>TEMA 4</b> ATT FÖRSTÅ EKONOMISK UTSATTHET – TILLGÅNG TILL ARBETE OCH FÖRSÖRJNING	<b>18</b>
<b>VÄGEN FRAMÅT</b>	<b>20</b>



Göteborg och Malmö är två städer med många gemensamma nämnare. Båda är gamla industristäder och varvsstäder, portar till omvärlden som har förändrats med samma dynamik. Där det tidigare byggdes stora fartyg ligger idag moderna och trendiga bostadsområden. Broar byggs och tunnlar grävs. Omfattande stadsutveckling pågår såväl i Malmö som i Göteborg, med målet att skapa goda stadsmiljöer för både invånare, besökare och näringsliv.

Samtidigt har klyftorna mellan de grupper som har den bästa hälsan och de som har den sämsta ökat påtagligt under de senaste årtiondena. Detta gäller globalt, mellan olika länder och mellan socialt definierade grupper inom ett land och i städer som Malmö och Göteborg.

För att tackla utmaningen att skapa socialt hållbara städer har folkvalda i Malmö och Göteborg tillsatt grupper fria från partipolitiken: Kommissionen i Malmö och Rådet i Göteborg.

År 2010 beslutade kommunstyrelsen i Malmö att tillsätta sin politiskt oberoende Kommission för ett socialt hållbart Malmö. I mars 2013 lämnade kommissionen sin slutrapport med förslag och rekommendationer till stadens beslutsfattare. Den blir startskottet för sociala investeringar och ett annat sätt att styra och leda.

I Göteborg beslutade kommunstyrelsen 2011 att tillsätta ett fristående råd för integration och samhällsgemenskap. Rådets ledamöter har en bred erfarenhet från olika samhällsområden – och deras uppgift har varit att lämna förslag och rekommendationer om hur stadens strategier för ökad integration och social utveckling kan stärkas och utvecklas. Rådet kommer att lämna sin sammanfattande rapport och sina förslag till kommunledningen under våren 2014.

Denna konferens genomfördes med stöd i forskning och samlade kunskaper från Kommissionen i Malmö och Rådet i Göteborg. Syftet var att skapa ett kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan städernas kommunledningar om strategier för socialt hållbara städer.

Den här rapporten är en sammanställning av de presentationer som belyste Kommissionens och Rådets arbete på fyra nyckelområden. Den innehåller även axplock ur de rundabordsamtal som genomfördes i blandade grupper med politiker, tjänstemän, kommissionärer och medlemmar i rådet.

*” Med mod och politiska beslut går det att skapa ett bättre Malmö. Vår slutrapport är startskottet för att öka delaktigheten och sprida makten. Detta blir lättare om vi är många som utbyter erfarenheter. Därför är vi nyfikna på att ta del av Göteborgs arbete och ert resone-mang kring hållbara städer.”*

**Katrin Stjernfeldt-Jamneh (S)**  
Ordförande i kommunstyrelsen Malmö stad

*” Malmö och Göteborg har en bra framtid, men det finns också en social polarisering. Lösningarna finner vi ofta hos dem som bor i staden. Vi måste prata om både svårigheterna och möjligheterna. Vi har mycket att lära av varandras arbete och erfarenheter.”*

**Dario Espiga (S)**  
Kommunalråd, ledamot i  
kommunstyrelsen Göteborgs Stad

# Utmaningar och möjligheter

## BAKGRUND MALMÖ

Efter att trevande ha försökt få bukt med den ökande ojämlikheten i staden bestämde sig politikerna i Malmö för att ta ett nytt grepp – att ta fram underlag och åtgärdsförslag via ett samarbete mellan forskare och praktiker.

Det hela startade med att ett par tjänstemän i stadshuset snubblade över den globala WHO-rapporten ”Closing the gap in a generation” från 2008 där hälsoskillnaderna i världen kopplas till sociala villkor. De ville pröva samma arbetssätt i Malmö, och precis som WHO tillsätta en oberoende kommission.

– Avgörande för utfallet var att man rekryterade kommissionärer som fick arbeta ostört en viss tid. Under två år har vi tagit fram 32 vetenskapliga underlag som täcker upp ett stort antal områden, säger Sven-Olof Isacson, professor emeritus och ordförande i Kommissionen för ett socialt hållbart Malmö.

Slutrapporten ”Malmöns väg mot en hållbar framtid – hälsa, välfärd och rättvisa.” presenterades i mars 2013 (<http://www.malmo.se/kommission>).

– Kommissionen har tagit fram 24 mål och 72 förslag till åtgärder, samtliga vetenskapligt underbyggda och genomförbara i Malmö. Några nedslag: Alla ska klara skolan, hur ska det ske? Hur kan vi halvera barnfattigdomen? På område efter område har kommissionen gått igenom hur man kan vända utvecklingen, säger Sven-Olof Isacson, som är optimistisk när det gäller utsikterna för att kommissionens förslag genomförs i verkligheten.

– Optimismen baseras på min tro på att om politikerna vill göra samhället mer jämlikt och mindre segregat måste det byggas på vetenskap och gedigen erfarenhet, säger han.

## BAKGRUND GÖTEBORG

Rådet för integration och samhällsgemenskap i Göteborg initierades 2011. Efter att ha diskuterat, genomfört besök och gjort analyser har erfarenheterna summerats under hösten 2013.

– Men det blir inte någon slutrapport ännu. Rådet vill fortsätta längre, förklarar Lars Bäckström, ordförande och landshövding i Västra Götalands län.

Lars Bäckström framhåller vikten av att inte skapa motsättningar mellan ekonomisk tillväxt och ett socialt integrerat samhälle. För att utnyttja

hela landets fulla potential måste varje människa ses som en tillgång. Det är nödvändigt att investera i utbildning och möjligheter för alla.

– Att investera i framtiden kräver bättre skolor och bostadsområden. Det krävs tålmod och ”målamod”, det vill säga mod att ha mål, säger han.

För att klara framtidens

utmaningar behöver vi också bli fler. I början är det inte alls någon bra ekonomisk investering – oavsett om det gäller ett barn som föds i Sverige eller en nyanländ svensk. Lars Bäckström belyser detta genom sina egna barn födda 1980 och 1984:

– Barnen har kostat familjen stora summor. Men de har även genererat stora kostnader för samhället: BB, BVC, barnbidrag och förskola, grundskola, fritidshem, idrottsplats och bibliotek, gymnasium och universitet. Först vid 28 års ålder, när de är färdiga med sin utbildning och börjar bidra med skatt till kommun och stat, går de äntligen med vinst för samhället. Och då skaffar de egna barn...

– Med det perspektivet är de sju år som det tar innan en nyanländ svensk kommer i arbete inte särskilt lång tid, understryker Lars Bäckström.

# Det globala perspektivet

Före 1970 bodde en tredjedel av världens befolkning i urbana miljöer. År 2000 var andelen 47 procent och idag lever hälften av alla människor i städer.

2030 väntas den siffran ha ökat till 60 procent. Det är 3-4 miljarder människor som ska flytta in till städerna. Detta motsvarar ett Malmö om dagen.

Kunskapscentrets Mistra Urban Futures uppdrag går ut på att skapa förutsättningar för en socialt hållbar urbanisering. Ledorden är fair, green, dense – rättvisa, gröna och täta städer.

– I den ordningen. Den sociala dimensionen kommer först, städer är den mest sociala uppfinningen som människan kommit med. Själva idén är att man ska träffas, säger Lars Reuterswärd, arkitekt, rektorsråd vid Chalmers och direktör för Mistra Urban Futures.

Mistra Urban Futures organisation (<http://www.mistraurbanfutures.org/sv>) bygger på lokala plattformar i fem städer: Göteborg, Kapstaden, Kisumu, Manchester och Shanghai. Även om verkligheten ser olika ut i städerna arbetar man på samma sätt. Metoden bygger på att gränsen mellan vetenskap och praktik suddas ut.

– Den unga generationen deltar i forskarskolor och får se sitt problem i ett bredare sammanhang. Lösningarna tas fram av människor som äger problemen, de som ska använda kunskapen är med och utformar den, förklarar Lars Reuterswärd.

Ginikoefficienten är ett ekonomiskt mått på ojämlikheten hos en befolkning.

– Vi ser att inkomstgapen ökar inte bara i Sverige utan också i Shanghai. Detta leder till enorma spänningar mellan innanförskap och utanförskap som går igen i alla städerna. Men oinheten är ekonomiskt improduktiv. Den kostar mer än den smakar, säger Lars Reuterswärd.

I Nairobi, där Lars Reuterswärd bott under åtta år, tar golfbanorna upp lika mycket mark som

slumområdena. Detta innebär att 60 procent av stadens befolkning bor på samma yta som de rika spelar golf på. Ett av slumområdena, Kibera, är omskrivet för sin fattigdom.

– Men det är bättre än sitt rykte, slummen ger människor möjlighet att bo inom gångavstånd från ställen där de kan tjäna pengar. De får kontantinkomster från staden och mat från landsbygden. Människorna är produktiva och arbetar hårt för att försörja sig, säger han.

Lars Reuterswärd menar att idén om att klara bostadsförsörjningen med kvantitativa mål inte är en lösning på städernas problem.

– Det är bättre att ge hushållen en roll i samhället. Människor vill ha mat på bordet och utbildning till sina barn. De som bor i miljonprogrammen har en bra bostad, men de är inte delaktiga. Det är den sociala rollen man borde satsa på, säger han.

I Göteborg ska Ringön och Frihamnen snart bebyggas.

– Vi har en innovationsplattform för nya idéer, vi ska se om vi inte kan göra en blandstad som är mer rättvis, grön och tät. Det är en fantastisk möjlighet att göra en stad bättre än vad vi hittills gjort, säger Lars Reuterswärd.





## Ledarskap för en sammanhållen stad

### MALMÖ: HIERARKI MED FÖRTROENDE FÖR MEDARBETARNA

Social hållbarhet hänger samman med övriga dimensioner. En hållbar stad har bra miljö som främjar god hälsa, och ekonomisk tillväxt som gör att kommunen kan ha en bra service för invånarna.

– Tricket är allt på en gång. Vi står inför tuffa sociala utmaningar och har extremt begränsade resurser, ekonomiska och personella. Därför måste vi hitta nya sätt att arbeta, fundera på om vi kan lösa flera utmaningar på en och samma gång, säger Katarina Pelin, miljödirektör i Malmö stad och medlem i Malmökommissionen.

När resurserna är begränsade brukar det finnas en tendens att centralisera. Enligt Katarina Pelin är det fel väg att gå eftersom man då tar död på alla goda krafter.

– Världen är full av människor som vill göra gott. I Malmö finns lyckligtvis ett stort engagemang. Detta ska man komplettera med ett ledarskap som vill skapa ett hållbart samhälle. Genom att decentralisera får folk förutsättningar att engagera sig för en bättre värld, säger hon.

Att leda för ett hållbart samhälle innebär att man inte enbart fokuserar på den egna verksamheten. Det gäller också att fundera över hur den kan bidra i ett större sammanhang. Något som kan vara svårt eftersom belöningssystemet är uppbyggt efter ”stuprörstänkandet”.

För några år sedan, när det brann i Rosengård, bestämde kommunen sig för att försöka bygga upp något långsiktigt i området.

– Vi satte upp mål och plockade ihop våra bästa medarbetare. Sedan backade vi. Det gäller att ha förtroende för medarbetare, organisationer och företag, utan att släppa kollen på resultatet. Det kan vara stressande, för man har ingen aning om vad som händer. Men det har de som jobbar i området, säger Katarina Pelin.

Att ta vara på engagemanget är viktigare än att putsa på ytan.

– Idag är Rosengård lite fräschare än tidigare, med den stora förändringen att delaktigheten ökat. Fastighetsägarna tar ansvar, företag är intresserade av att skapa jobb och kaospiloter jobbar med unga tjejer för att bryta machokulturen, berättar Katarina Pelin, som förespråkar delegering, men inte att skapa en platt organisation.

– Jag tror jättemycket på hierarki. Men ledarskapet måste ha det gemensamma resultatet för ögonen. Ledarna ska kunna kliva in, ryta till eller bara stödja. Man måste ha extremt stor tillit till, och förtroende för medarbetarna, säger hon.



## GÖTEBORG: ENGAGEMANG MOT EN GEMENSAM VISION

Rasoul Nejadmehr, forskare vid kultursekretariatet Västra Götalandsregionen och medlem i Rådet för integration och samhällsgemenskap, konstaterar att Göteborg har ett utmärkt geografiskt läge. Det finns universitet, högskola, allmännyttan med högt värde – och inte minst en halv miljon människor, en lagom stor befolkning att mobilisera.

– Arbetslöshet och barnfattigdom beror inte i första hand på bristande resurser. Det är en fråga om politik och ledarskap, det vill säga hur resurserna används. Staden blir inte segregerad av sig själv. Det är gårdagens beslut som ligger bakom, säger han.

Städernas ledarskap präglas av New Public Management – en samlande term för idéer lånade från den privata sektorn. Det handlar till exempel om målstyrning och marknadsanpassning av verksamheterna. Krafter som försvårar en lösning av segregationsproblemen.

– Riskkapitalister bryr sig inte om dåliga skolresultat. De har andra problem. Det är samhället som har ansvar. Göteborgarna kräver ett ledarskap som leder. Vi har befintliga resurser för att lösa problemen, säger Rasoul Nejadmehr.

Ett alternativ till New Public Management är enligt Rasoul, Ledarskap för en socialt samman-

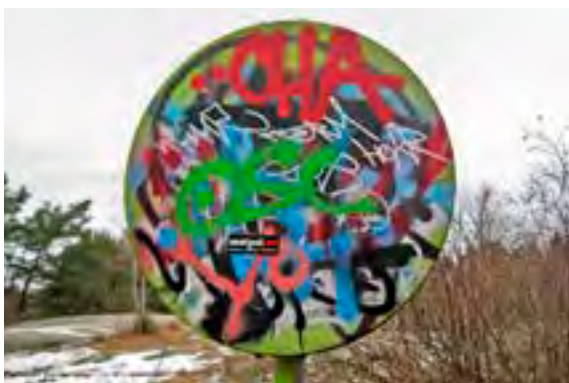
hållen stad. Ett sådant ledarskap arbetar förebyggande, bryter barriärer, mobiliserar och engagerar mot en gemensam vision.

– Den verkar också för jämlikhet, bryter ner hierarkier av makt och maktlöshet. Den ger människor egenmakt och uppmuntrar social innovation för att minska klyftorna. Vi invandrare är bra ledare. Tänk på hur mycket ledarskap och planering som krävs för att fly.

Städerna har ett ansvar för att väcka dessa slumrande ledare och ta vara på deras engagemang, säger Rasoul Nejadmehr.

Rasoul förespråkar en interkulturell modell där möten mellan människor är själva förutsättningen för en socialt sammanhållen stad. Och det gäller att vara medveten om att grupptillhörighet och identiteter varierar beroende på sammanhang.

– Om folk frågar mig vilken identitet jag har, svarar jag att den varierar under dagen. Låt människor få använda sina olika identiteter till sin fördel. Vi måste förändra vårt sätt att prata om invandrare, om förorter, om oss själva som människor, säger han.



## GÖTEBORG: SJU TANKAR OM LEDARSKAP

Situationen är komplex. Dagens urbanisering och migration gör att utvecklingen går fort. Katarina Ahlqvist, VD Vård Gryning AB och medlem i Rådet för integration och samhällsgemenskap, efterlyser ett ledarskap som vågar gå över gränser och spränga vallar. Hon presenterar sju tankar:

### 1. Strategi och uthålligt genomförande av stadens hållbarhetsvision.

– Praktiskt genomförande är nyckeln. Alla har arbetat fram strategier. Vad vi behöver är personer som fungerar som förändringsagenter och gränsöverskridare.

### 2. Sätt människan i centrum och främja rikare livskvalitet.

– Det måste finnas en balans för människorna i staden. Vardagslivet måste fungera.

### 3. Skapa delaktighet och ge förutsättningar för stadens framgångsfaktorer.

– Ha en gemensam riktning som bygger på att ta ansvar och känna tillit. Ha uthållighet. Vi som ledare måste fundera på hur vi ska organisera detta. Det krävs interaktion med externa processer.

### 4. Utveckla grannskapssamverkan som "flätor" i staden.

– Grannskap som knyts samman är en organisation som både byggs uppifrån och ner och nerifrån och upp.

### 5. Skapa nya samverkansformer med marknadskrafterna.

– Hur kan vi få med näringslivet i vårt arbete?

### 6. Utveckla hållbarhetsverkstäder på vetenskaplig grund.

– Skapa projekt och förebilder som gör att vi lär av varandra. Det handlar om tvärvetenskaplig forskning och praktisk forskning.

### 7. Som ledare leda och leva som vi lär.

– Det är inte alltid enkelt att gå från ord till handling. Men det är ett ansvar, ett samhällsbyggande ledarskap. Sammanfattningsvis handlar det om oss människor. Det börjar med oss själva, säger Katarina Ahlqvist.





# Rundabordssamtal

## Röster om ledarskap

"Förvaltande ledarskap måste ersättas av samhällsbyggande ledarskap, det vill säga nytänkande som tar hänsyn till helheten. Ett ledarskap som inte "gör mer av samma". Det krävs mod för att våga prioritera de viktigaste frågorna."

"Det behövs ett nytt sorts ledarskap, som är självkritiskt och har insikt om att tidigare lösningar inte fungerat. Ett ledarskap som är mer lyssnande, nyfiket och som involverar medarbetarna snarare än att leverera svar och färdiga lösningar."

"Ytterst handlar det om tillit till medarbetarna längst ut. Dokumentationen har en kontrollerande funktion. Vi som jobbar därute upplever att det ständigt ska produceras rapporter. Det är ett system som tar ifrån oss våra utvecklingsmöjligheter."

"Rädslan för att göra fel kan leda till en oförmåga att göra något överhuvudtaget. I nuläget är det viktigare att göra saker rätt än att göra rätt saker."

"Vår egen rekrytering borde ske utifrån det faktiska befolkningsunderlag som finns. Idag rekryterar vi mest de som liknar oss själva."

## Engagemangets kraft

"Ungdomar kräver att få vara en del av ett större sammanhang. De vill mycket och kan ge mycket. Vår stora utmaning är att ta hand om detta på ett konstruktivt sätt."

"Det är en utmaning att jobba med eldsjälur som jobbar så länge de känner stöd. Eldsjälsdrivna verksamheter är sårbara, men de behövs."

"Vi är konservativa. Om ett ledarskap trycker tillbaka kreativa initiativ i organisationen fungerar det inte. Då spelar det ingen roll hur organisationen ser ut. Vi behöver ge människor större professionellt utrymme. Det motverkar vi med detaljstyrning."

## Nyanlända styrkor

"Betraktar vi verkligen invandrare som en resurs? Det behövs ett annat sätt att se på de som kommer till vårt land, ett synsätt som inte fastnar i förutfattade meningar och fyrkantiga lösningar."

"Vi måste se och utnyttja individernas styrkor. Vi har inte tillräcklig tillit till de nyanlända. I iveren att vilja ta hand om blir det felsökande istället för möjlighetssökande. Ett bra exempel på hur man frigör krafter är från Malmö där kvinnor har lyckats skapa egna företag."

## Långsiktighet

"Vi måste hitta nya sätt att "räkna in" andra mål än snävt ekonomiska, till exempel i budget- och uppföljningsprocessen. Det finns kvantitativa mål som ska uppfyllas. Men man frågar inte efter vilka innovativa saker som åstadkommit. Det finns inga sätt att mäta samverkan och samsyn."

"Det behövs tålmod. Idag är det bara kortsiktiga resultat, kontroll och snabba åtgärder. Engagemang och delaktighet tar tid. Här behövs ett systemskifte."

"Det politiska ledarskapet behöver ha uthållighet. Det är lätt att fatta kortsiktiga beslut när media kräver initiativ och efterfrågar resultat i förtid."

"Vi har en kvartalsekonomi. Resultatet blir att lärandet i folkleden inte får utrymme. Allra längst har det gått inom skolan. Lärarna hinner inte ägna tillräckligt mycket tid åt undervisning."

## Samordning

"Frågor som rör social hållbarhet, integration och mänskliga rättigheter är av nödvändighet gränsöverskridande. Detta kräver en organisation som inte bygger på ett stuprörstänkande."

"Stuprörsmentaliteten är ett stort hinder i arbetet för att nå social hållbarhet i staden som helhet. Måluppfyllelsen kan vara bra i respektive stuprör, men ur ett socialt helhetsperspektiv kan utfallet bli negativt."

"Det krävs gränsöverskridande personer för att se på tillståndet i lokalsamhället och göra kopplingar till målen. Det är viktigare att man rapporterar horisontellt till varandra än att rapportera vertikalt."

"Köpenhamn har ambitionen att bli den bäst integrerade staden 2015. I områdena utbildning och sysselsättning har de delat upp regionen och bildat ett ledarnätverk och ett praktiker-nätverk. Detta är ett sätt att skapa kunskapsöverföring."

"Hur skapar vi hållbara bostadsområden? Eriksberg på Hisingen är ett nytt bostadsområde, men i området finns inga skolor eller förskolor trots att många småbarnsfamiljer bor där. Den lokala när servicen med affärer är också liten. Detta är ett exempel på att man inte planerat för de boende. Det är många aktörer inblandade och olika strukturer, regelsystem och spelregler kan skapa en fel dimensionerad stadsdel."

## Boende och civilsamhällets viktiga roll

### MALMÖ: VIKTEN AV KUNSKAPSALLIANSER

Temarubriken ”Boende och civilsamhällets viktiga roll” ger Mikael Stigendal, professor i sociologi och medlem i Malmökommissionen, anledning att ifrågasätta vilka begrepp och frågeställningar som bör gälla.

– Det låter som man är fast i en föreställning som avgränsar boendet till den sociala sfären, till skillnad från den ekonomiska. Den ekonomiska sfären ses som samhällsviktig, det är innanförskap. I den sociala sfären samlas det problematiska, det är utanförskap, säger han.

Att hålla isär ekonomiska och sociala frågor är inte en tankemodell som har stöd inom sociologin. Där står samhällssystemen i centrum och runt omkring finns livsvärlden, en modell som också används i Malmökommissionens slutrapport.

Del ett tar upp hur en social investeringspolitik kan utjämna skillnaderna i levnadsvillkor – livsvärlden – och del två om hur den kan göra samhällssystemen mer jämlika.

– Civilsamhället finns med på flera ställen i figuren, till exempel stadsplanering, boendemiljö, inkomst och arbete. Men det är i tredje delen, när vi pratar om kunskapsallianser, som civilsamhället verkligen hör hemma. I kunskapsallianser kan

människors erfarenheter tas tillvara. Det handlar om kunskap som inte formaliserats genom kvantifieringar, säger Mikael Stigendal.

Det svenska signumet har varit att civilsamhället ska komplettera den offentliga välfärden. Men i många andra länder får civilsamhället istället kompensera för nedskärningar.

När det gäller boendet finns många frågeställningar, enligt Mikael Stigendal:

– Hur ska man förhålla sig till att boendet blivit mer av en vara och mindre av en rättighet, mer privat och mindre kollektivt? Numera måste allmännyttan gå med vinst och från 2011 förfogar bostadsbolagen inte själva över vinsten. Ska civilsamhället ha att göra med ekonomi och tillväxt? För vad och för vem?





## GÖTEBORG: SOCIAL BLANDNING GER VIDGAT PERSPEKTIV

– Staden är att leva bland främlingar men ändå känna tillit, säger Marika Palmdahl, präst på Stadsmissionen och medlem i Rådet för integration och samhällsgemenskap.

Hon berättar om tioåriga Elias som bor i Göteborg. Elias går i en skola nära sin bostad och spelar fotboll i den lokala klubben. I hans värld har alla vuxna arbete och de cyklar till jobbet. Det är i den här miljön han blir till som människa och världsmedborgare. Elias möter folk, gör sina misstag, lär sig lita på andra. I sjuan får eleverna gå utanför skolans område. Efter gymnasiet gör man som alla andra, reser eller fortsätter studera.

– Elias är stadens minsta beståndsdel. Han skulle också kunna bo i ett annat hus i en annan del av staden, i Bergsjön istället för Masthugget. Men då skulle berättelsen om hans dagliga liv vara annorlunda. Han skulle inte ha samma tillgång till kunskap och hälsa. Medellivslängden skulle inte vara densamma, säger Marika Palmdahl och tillägger:

– Människor får olika bilder av vad staden är och vilka möjligheter man har beroende på vilken stadsdel de bor i. En större social blandning skulle ge oss ett vidgat perspektiv.

Marika Palmdahl tycker att allmännyttan skulle kunna ta ett stort ansvar för detta. Inom ramen för lagstiftningen går det att göra mycket och ägardirektiven för Förvaltnings AB Framtiden har många goda intentioner. Ändå är Göteborg en stad där bostadssegregationen polariserats.

– Rika och fattiga behöver inte bo i olika delar av staden. Här behöver vi tänka om och tänka nytt. Kanske kan den civila sektorn agera hyresvärd och bygga bostäder, säger hon.

Marika Palmdahl hänvisar till statsvetaren Robert Putnam, som visat på vikten av socialt kapital. Putnam talar om behovet av olika sorters socialt kapital i ett samhälle. Dels starka band mellan människor (sammanbindande) men också lösare relationer som bygger på gemensamma beröringspunkter (överbryggande).

– Hur välorganiserat ett samhälle än är kan man inte vara utan civilsamhället. Det skulle bli ett omänskligt samhälle. Göteborg är bra på att stötta civilsamhället, men stadsdelarna ser olika ut. Ibland måste man satsa på bred front, säger Marika Palmdahl.





# Rundbordssamtal

## Civilsamhället

"Civilsamhället är folkliga organisationer som utgör en del av kommunen. Civilsamhället är bra på att fånga upp frågor som är viktiga för folk där de bor."

"Vi kan inte bryta segregationen via bostadsplaneringen. Det är den sociala polariseringen vi måste komma åt. Jobb och utbildning är viktigast."

## Trivsel bäddar för integration

"När människor inte flyttar fast de har ekonomiska möjligheter har man kommit långt. Fisksätra i Stockholm är ett bra exempel. Gemensamhetsarbete med lokala aktörer och kommunala aktörer. När skolan fungerar försvinner argument för att flytta. Detta hjälper till att behålla en social mix i skolan där barn av olika kulturer kan mötas."

"Det finns ett liv i Biskopsgården och Hammar-kullen där folk trivs och känner sig trygga. Våra lägenheter i ytterområdena är bättre än de i centrala lägen som Haga och Majorna."

## Ett blandat boende

"Det är naturligtvis önskvärt med en stad där människor av olika slag bor blandat. Men höga hyror och en större andel bostadsrätter i attraktiva områden försvårar detta. För att personer med låga inkomster ska ha råd att bo där kan höjda bostadsbidrag bli nödvändiga – vilket i sin tur kan ge andra negativa effekter."

"Frågan är om social polarisering går att bryta via bostadsplanering. Enligt EU-direktivet kan man ansöka om tillstånd att bedriva en mer inkluderande bostadspolitik. I Berlin har man den mest integrerade modellen i hela Europa. Där är några lägenheter i varje fastighet öronmärkta för sociala bostäder, även inom det befintliga beståndet."

*"Att hämta arbetskraft till renoveringar och städning lokalt skapar arbetstillfällen. Vi satte målet att 70 procent av de anställda i städbolagen ska rekryteras i området. Vi satte upp lappar i trappuppgångarna. Två dagar senare hade vi 70 ansökningar."*

*"Om ingen bygger där det finns plats och människor vill bo är det ett klart dilemma. Det gäller att hitta entreprenörer som vill bygga på ocentrala lägen. Marknadsmässiga principer gäller men kan vi räkna på andra sätt, till exempel med lägre avkastningskrav i mindre attraktiva områden?"*

"Att hämta arbetskraft till renoveringar och städning lokalt skapar arbetstillfällen. Förvaltnings AB Framtiden satte målet att 70 procent av de anställda i städbolagen ska rekryteras i området. Vi satte upp lappar i trappuppgångarna. Två dagar senare hade vi 70 ansökningar."

"I Malmö finns den sociala mixen i innerstaden. Kommunala MKB har gjort strategiska köp i olika områden i staden. Social rörlighet går i olika riktningar. Inte givet att riktningen enbart är att flytta ifrån miljonprogramsområden när man kan. Många är stolta över sitt område och känner tillhörighet dit."

## Allmännyttans roll

"Allmännyttan borde vara basen för innovativa initiativ. Hur överskottet används är en viktig fråga. Att överskottet stannar inom allmännyttan och återinvesteras i byggnationer och närområde är den enkla vägen. Svårare är att skapa en modell där överskottet används för sociala investeringar i mer generella insatser. Mot detta kan invändas att det är hyresgästernas pengar och att de borde användas för att sänka hyrorna."

## Nya bostäder

"Om ingen bygger där det finns plats och människor vill bo är det ett klart dilemma. Det gäller att hitta entreprenörer som vill bygga på ocentrala lägen. Marknadsmässiga principer gäller men kan vi räkna på

andra sätt, till exempel med lägre avkastningskrav i mindre attraktiva områden?" "Kommunen har ett instrument för markanvisning. Får du som entreprenör bygga i ett trippel A-läge så måste du även bygga i något av stadens ytterområden."

"Det är svårt att få nya bostäder på Rosengård. Det är trångbott. Folk flyttar mellan gårdarna."





Det finns ingen tillväxtpotential. För att förtäta miljonprogramsområdena måste man använda gräsmattor eller parkeringar.”

”Det är lätt att fastna i frågan om bostadsbyggnade. Det behövs mer fokus på att bygga stad i form av arbetsplatser och åtgärder som binder ihop staden och stödjer social infrastruktur. Idag har många lång väg mellan bostad och arbete.”

#### **Stöd till företagsetablering**

”En fråga är vad allmännyttan kan göra för att stödja ett bostadsområdes utveckling till exempel när det gäller etablering av näringsidkare. Är det förenligt med affärsnytta och lagstiftningen att subventionera lokalyror i t.ex. socio-ekonomiskt svaga områden? Lagstiftningens intentioner och gränser för vad allmännyttan kan göra för att stödja integration bör prövas i större utsträckning av kommuner.”

#### **Decentraliserade evenemang som mötesplats**

”Staden borde ha möjlighet och ansvar för att påverka att evenemang av olika slag inte bara förläggs till city. Mötet människor emellan öppnar broar och motverkar segregation. Därför är det viktigt att människor från olika stadsdelar träffas – och att staden underlättar detta.”

*” Staden borde ha möjlighet och ansvar för att påverka att evenemang av olika slag inte bara förläggs till city. Mötet människor emellan öppnar broar och motverkar segregation. Därför är det viktigt att människor från olika stadsdelar träffas – och att staden underlättar detta.”*

## Barn och ungas rätt till utbildning, delaktighet och inflytande

### MALMÖ: UTBILDNING ÄR PORTEN TILL INNANFÖRSKAP

Det finns ett dolt Malmö som inte ryms i den offentliga statistiken. Uppskattningsvis finns 12 000 personer som ingen vet vad de livnär sig på, en del av dem är papperslösa. En fjärdedel av befolkningen i Herrgården byts ut varje år. Detta gör skolornas årliga jämförelsestatistik missvisande.

– Skillnaderna mellan innanförskap och utanförskap ökar. Det är kulturen och civilsamhället som gör att det inte är värre än det är. De fungerar som ett sammanbindande kitt som väver ihop staden och påverkar hälsan, säger Kerstin Larsson, pedagog, medlem i Malmökommissionen.

Kerstin Larsson har lång erfarenhet som lärare och skolledare. Hon har också varit chef för Forskning och Utveckling för skola och utbildning i Malmö stad.

– En jämlik skola spelar en viktig roll för att skapa en socialt sammanhållen stad. Förr talade vi om klassresenärer. Nu pratar vi om etnicitet. Men vi talar inte om den socioekonomiska inlåsning som många barn lever i. Utbildning är möjligheten att ta sig ur situationen, säger hon.

En av utmaningarna i Malmö är de många nyanlända eleverna och elever som invandrat efter skolstarten.

– För att uppnå likvärdighet måste vi göra barn, unga och deras föräldrar delaktiga. Det handlar om att tala med de människor som en socialt hållbar utveckling handlar om, säger Kerstin Larsson. Hon framhåller kulturen som en stärkande kraft och skolan som en kulturell plattform för att öka graden av delaktighet och förhoppningsvis öka tilliten för skolan.

– Att skapa en infrastruktur för kunskapsallianser är enormt viktigt för kultur, civilsamhälle och skola, säger hon.





## GÖTEBORG: GRANSKAPSHUS OCH ÖKAT FRITIDSUTBUD

För åtta år sedan startade IFK Göteborg Änglagårdsskolan, en friskola med fotbollsundervisning på schemat. Eleverna kommer från hela Göteborg och från tretton kranskommuner.

– Eleverna tänker inte på att detta är integration. För dem är fotbollen det viktiga, säger Roger Gustafsson, ungdomsansvarig i IFK Göteborg och medlem i Rådet för integration och samhällsgemenskap.

Tillsammans med kulturprojektledaren Arefeh Behbahkt presenterar Roger Gustafsson fyra åtgärds paket för att stötta stadsdelar med sociala utmaningar. De täcker in fyra olika områden: närmiljön, familjen, skolan och fritiden.

- Närmiljöpaketet fokuserar på att inrätta processgrupper för att ta reda på vad de som bor i området vill. Varje stadsdel ska ha ett grannskapshus som mötesplats. Det är också viktigt att återupprätta förtroendet för polisen, som i vissa stadsdelar är mycket lågt.
- Familjepaketet innehåller föräldrastöd, hjälp med att fylla i blanketter, stöd i hemmet och barnpassning. Men också ett jobb per familj. Lösningen för att förbättra boendet är inte större lägenheter. Istället tror Roger Gustafsson att känslan av trångboddhet minskar om det finns större utbud av fritidsaktiviteter.

- Skolpaketet efterlyser fler vuxna, bland annat mentorer från boende i stadsdelen. Satsningar för nyanlända elever ska förbättra skolan. Förslagen omfattar också sommarjobb, praktik och jobbmatchning.
- Fritidspaketet talar om hur ett större fritidsutbud skapar liv i ett bostadsområde. Avgiftsfria idrottsaktiviteter ger fler unga chansen att delta. Skolan, som står helt tom under stora delar av dygnet, är en utmärkt arena för fritidsaktiviteter.

Tanken med grannskapshusen är att innehållet varierar beroende på stadsdelens behov, men basen är att vara en länk till olika samhällsfunktioner. Kontaktpersoner slussar folk vidare till rätt person inom myndigheter, sjukvård, utbildning eller äldreomsorg.

– Det ska finnas ett brett utbud som täcker in vad som behövs för att underlätta människors vardagsliv. Hälften av de anställda ska komma från stadsdelen, andra hälften från annat håll. Även svenskar behöver integreras, säger Arefeh Behbahkt.

Ungdomar och kultur är självklara inslag i huset som gärna placeras i närheten av en skola.

– Grannskapshuset är en stark signal från samhället att vi engagerar oss i människorna i området, tillägger Arefeh Behbahkt.



# Rundabordssamtal



## Förskolan

”Sextio procent av den kognitiva förmågan grundläggs under de första levnadsåren, men en ökande andel barn får inte den kognitiva stimulansen de behöver. Att satsa på alla barn i förskolan är en investering och vinst för individen, familjen och samhället. Engagera föräldrar så att lärarna kan fokusera på pedagogiken.”

## Skolan

”Ska segregation brytas har personer i innanförskap ett stort ansvar för att hålla samtalet om det sammanhållna samhället vid liv. Inte minst bland likasinnade.”

”Öppna skolan för fler vuxna från olika yrkeskategorier. Det behövs fler förebilder än fotbollsproffs eller idoldeltagare. Områdesprogram i Malmö är ett positivt exempel. Allaktivitetshus i skolan, med

ideella föreningar. Föräldrar är delaktiga. Detta har ökat barnens motivation.”

”Det behövs tydliga, konkreta insatser som kvälls- och helgöppna skolor och läxhjälp. Men det finns organisatoriska hinder. Insatserna genererar kostnader på tvärs och organisationen är ovan att hantera den sortens processer.”

”Det är en utmaning att hitta naturliga möten och mötesformer. Kultur och fritid är viktiga och kan bryta barriärer. Skolan är en viktig mötesplats och en positiv del med valfrihet är

att det kan bli en mix av elever som annars inte skulle mötas.”

”Vänskolor från olika stadsdelar kan bädda för fler positiva tvärande möten med ett fritidsintresse som gemensam nämnare.”

*” Vänskolor från olika stadsdelar kan bädda för fler positiva tvärande möten med ett fritidsintresse som gemensam nämnare.”*



"Det finns starka samband mellan föräldrarnas studienivå och barnets. Skolan måste kompensera för detta och skapa likvärdiga förutsättningar till utbildning. När det gäller nyanlända barns skolgång är åtgärder som tidig kartläggning, undervisning i svenska och modersmålet parallellt centrala. Uppsökande verksamhet kan hjälpa de som inte deltar i utbildning."

"Projekt varar begränsad tid. Risk att det ersätter det långsiktiga kvalitetsarbetet i skolan. Man ser bara lösningen i mera pengar. Bättre då att fokusera på hur man förändrar förutsättningarna med en bättre användning av de medel som finns till hands."

### Fritidslokaler och engagemang

"Lokaler är en ständig bristvara och en komplex fråga. I Angered hotas boxningsklubbens verksamhet av marknadsmissiga hyror. Samtidigt är subventionering problematiskt."

"Att utnyttja skolorna skulle kunna vara en väg att gå. För några år sedan blev Gårdstensskolan skolan mitt i byn, tack vare rektorn som öppnade upp för fester och bröllop i gymnasalen. När rektorn slutade försvann det."

"För att få mer vuxna i barns vardagsliv så måste det till en samverkan av alla aktörer i närområdet. Släpp in föreningar i barnens fritidsaktiviteter. Öppna skolan för föreningar."

"Samtidigt är skolan lärarnas och elevernas arbetsplats som måste förvaltas. Släpps ideella sektorn in på kvällarna dubblas slitaget. Den kostnaden kan inte tas från skolans budget. Ett föreningshus där alla har rätt att hyra kan vara ett attraktivt alternativ."

"Ett problem med den ideella sektorn är att den håller en hög nivå så länge det finns någon som är engagerad. Det traditionella ideella engagemanget är på väg bort. Idrottsklubbarna blir mindre och mindre. Vi vill konsumera fritidsaktiviteter, men vi deltar inte."

### Nyanlända

"Hur välkomnar vi och stödjer nyanlända i skolan? Det finns olika modeller i Göteborg, från förberedande klasser till att eleven hamnar direkt in i klassrummet i ordinarie klass. Det är svårt att tänka att en person som kommer till Sverige i fyran/femman ska klara av skolan på motsvarande sätt som om de varit med sedan förskoleåldern. Detta påverkar betygsresultaten och skolan maktar inte med att lösa detta."

"Vi har ett stelbent sätt att se på skolans roll. Ett positivt exempel är från Kanada där man är mer välkomnande och tar hand om föräldrarna med olika aktiviteter."

### Grannskapshus

"Befintliga lokaler kan användas som grannskapshus. Ett färskt exempel är Frölunda som öppnat ett medborgarhus i flera områden, med lite olika inriktning. En inventering utifrån varje persons behov gör att man snabbt kan hänvisa rätt. Det finns även andra exempel på hur statliga myndigheter och olika former av service lokaliserats tillsammans. Denna samlade service ger en signal om att människorna och området är värda att investera i."

### Ungdomar

"Situationen för ungdomar i områden med socioekonomiska svårigheter är tuff. Bland problemen finns bland annat en begränsad benägenhet att studera vidare, avsaknad av framtidstro, risken att hamna i kriminella gäng och drogmissbruk. Trots dessa svåra förutsättningar hamnar merparten av ungdomarna rätt. Kan vi kartlägga och utnyttja dessa "goda" mekanismer?"



## Att förstå ekonomisk utsatthet – tillgång till arbete och försörjning

### MALMÖ: FOKUS PÅ GRUPPER MED STÖRST BEHOV

Sverige har aldrig varit rikare, eller haft bättre ekonomiska förutsättningar att bygga upp landet. Däremot har inkomstklyftorna ökat stadigt sedan 1980-talet. Att samhällets givmildhet minskat de senaste åren gör skillnaderna ännu tydligare.

– Andelen som står vid sidan av har vi fattiggjort. Nya typer av klassformationer har uppstått. Klass och etnicitet sammanblandas. Men mekanismerna är exakt samma som tidigare. Det handlar om folks vardagspositioner i förhållande till arbete och utbildning, säger Tapio Salonen, professor i socialt arbete och medlem i Malmökommissionen.

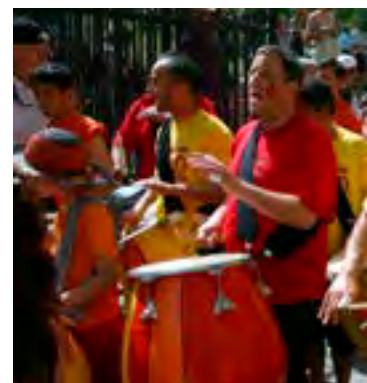
Han menar att det som driver på utvecklingen är de ökande inkomstskillnaderna. De ger hushållen diametralt skilda levnadsförhållanden. Samtidigt som välbeställda får det bättre är tre av tio hushåll i Malmö inkomstfattiga. Barnfattigdomen ökar. Situationen är densamma även i övriga storstäder. – På den lokala nivån kan man buffra och kompensera, men utvecklingen ligger på nationell nivå. Det börjar bli dags att överväga om batteriet av myndigheter har förutsättningar att klara av detta, säger Tapio Salonen.

För att vända utvecklingen förespråkar Malmökommissionen proportionell universalism. Det betyder att åtgärderna införs för alla men anpassas i utformning och i omfattning till de grupper som har störst behov.

– Då kommer de konkreta effekterna de mest utsatta till del. Att de inkluderande åtgärderna omfattar många delar av samhället är viktigt. Skillnader i hälsa bekämpas faktiskt bäst utanför hälsoområdet, till exempel i skolan, säger Tapio Salonen.

Det behövs övergripande reformer för att komma åt grundproblematiken. Samtidigt behöver människor konkret stöd för att hitta sin roll i samhället. Vanmakten är väl utbredd. Vänder man unga människor ryggen skapar de sitt eget samhälle.

– Vi måste anpassa systemet efter dagens utmaningar. Barnbidraget som infördes 1948 och många andra lösningar fungerar allt sämre i en föränderlig värld. Vi måste våga fråga oss om det är fel saker som görs och vad det finns för alternativ.



## GÖTEBORG: DET PERSONLIGA ENGAGEMANGETS KRAFT

Egenföretagaren Haklime Hassan är medlem i Rådet för integration och samhällsmedlemskap i Göteborg. Som första generationens invandrare från Bulgarien vet hon hur det är att fly från politisk förföljelse.

– Att lämna tryggheten utan att veta vart man hamnar, att tvingas fly sitt hemland med bara 25 dollar på fickan. Jag får en klump i magen bara jag tänker på det, säger hon. Efter en tid på flyktingförläggning kom hon till Göteborg.

– Här började mitt liv på nytt. Jag läste svenska och efter att ha varit praktikant åt en forskare fick jag en projektanställning på universitet. Men jag visste inte vad a-kassa var, så när jag blev arbetslös fick jag försörjningsstöd.

Haklime gick vidare. Hon läste in svensk gymnasiekompetens och började jobba som städare.

– Under de fem år jag städade hade jag mycket tid att tänka. Jag började fundera över ålderdomen och om jag kunde göra något mer. Via forskningsrådet tog jag reda på hur äldre invandrare har det i Sverige – och från den dagen hade jag ett mål. Jag skulle bilda ett kooperativ och utbilda kvinnor i området i hur man tar hand om äldre.

Hon sa upp sig från sitt jobb. Efter flera bakslag lyckades hon få ihop pengar till ett projekt som vände sig till invandrade kvinnor. Kvinnorna läste in omvårdnadsprogrammet. Efter ett och ett halvt år hade samtliga fått jobb.

– Sedan dess har jag drivit mitt eget företag.

Jag jobbar också med arbetsmarknadsfrågor. Jag försöker möta de mest utsatta utifrån deras behov och vara en förebild, säger Haklime Hassan.

Lotta Forsberg är verksamhetschef för ”Hitta Rätt”, Fryshuset Göteborg och medlem i Rådet för integration och samhällsgemenskap. När hon råkade ut för en olycka fick hon erfarenhet av hur det är att befinna sig långt från arbetsmarknaden. Nu vill hon hjälpa unga som varit arbetslösa länge.

– Idén är att det ska finnas en sluss dit alla är välkomna. I slussen sitter inga handläggare utan handledare. Ledordet är återkoppling inom 24 timmar. Direkt vid inskrivningen görs en kartläggning och behovsanalys. Grundtanken är att du kommer regelbundet och steg för steg vidgar dina kontaktytor med skolor, stadsdelar och näringsliv, säger Lotta Forsberg.

90 procent av de lediga tjänsterna annonseras aldrig ut.

– Matchning är a och o. Handledarna stöttar de unga hela vägen, så de får självkänsla, motivation, jobbkoder och vågar lyfta luren. Företagen bjuds in till aktiviteter som anpassas till målgruppen. Det är inte krångligt och det kostar inte mycket pengar heller. Vad som krävs är engagemang, struktur och samverkan, säger Lotta Forsberg.





## Vägen framåt

*Det bästa staden kan göra är att investera i människorna, men det handlar också om hur vi gör detta. Det måste finnas en demokratisk utveckling som bygger på deltagande. Invånarna måste känna inflytande i sina egna frågor.*

*Det är ett tankefel att vi bara lägger pussel med befintliga resurser. Då har man hela tiden ett ettårsperspektiv. Sociala investeringar är som infrastruktuursatsningar. Det handlar om en satsning på 10, 20, 30 års sikt. Ska vi bryta strukturer måste vi slå igenom genom att använda ekonomernas språk. Kan vi klart och tydligt visa att vi får igen de sociala investeringarna om 25 år blir de lättare att motivera.*

